

פרוטוקול מס' 12/ג'

מישיבת וועדת-העבודה
מיום ד', כ"א באדר א' תשי"ד - 24.2.1954
(בשעה 9.00)

בכור : חברי הוועדה :

- ע. גוברין - היו"ר
- ב. צ. הראל
- ז. סברסקי
- ח. למדן
- י. ריפתין
- א. יוזסטק
- א. תבורי

מוזמנים :

מר עילם - מנהל משרד העבודה.

- ר. במתוני
- א. וילנסקה
- פ. חמדאן
- ק. כהנא
- א. סטופ
- ס. קלמר
- ר. שרי

חסרו :

1. תכנית משרד העבודה למלחמה באבטלה.

סדר-היום :

היו"ר ע. גוברין:

פותח את הישיבה.

אני מציע לתת אח רשות הדיבור
למר עילם.

למר עילם.

אני מתכוון להציג את הנושא באופן
חטייתי ולמעט, ככל האפשר, מלהכנס

מר עילם:

לפרטים.

קודם כל, התחום שבו אנחנו פועלים,
כלומר, המסגרת המספרית והסוגים של עובדים המהווים את בעיית
התעסוקה. לפי הערכתי, המדובר הוא בתעסוקה מכוונת ל-60.000 איש,
בקירוב. ביניהם 45.000-40.000 איש המופיעים כדורשי עבודה בלשכות;
כ-5000 בני גוער, כ-7000-6000 מתגוררים שצריך לדאוג להם לעבודה,
כמובן חלקית, וכמה אלפי פועלים ערביים, שהפליטים ביניהם מהווים
מספר ניכר.

שני-שלישים מהמספר הנ"ל הם פועלים
חסרי מקצוע וכ-10% מן המספר הכולל, להוציא את המתגוררים, הם
קשי-סידור. במספרים אלה אינני לוקח בחשבון אנשים שאינם רשומים
בלשכות מאיזו סיבה שהיא, כי העובדה הזאת איננה מעניינת לגבי בחינת
הנושא הזה. בלי ספק, יש עוד מספר ניכר של אנשים קשישים, שאינם
כלולים בחוץ המספר של דורשי העבודה הרשומים בלשכות, אבל גם אילו
היו רשומים אין לזה קשר לנושא, כי המדובר הוא לא במי שאין לו
פרנסה, כי אם במי שיכול לקבל עבודה.

ברור שמספר זה של דורשי עבודה,
הנערך לצורך שיקולי תעסוקה לשנה הקרובה, מחייב מספר ימי עבודה
שקל מאוד לחשבם. אם לחשוב שאין כל מסגרת של תעסוקה מאורגנת ע"י
הממשלה או מוספעת ממנה, אלא לראות את הדברים בהתפתחותם הטבעית,
למען קבוצה זו של דורשי עבודה מצויים בדרך הטבע 3-4 מיליון ימי-
עבודה לשנה; מזה המחצית היא עבודה חקלאית, בעיקר במשק ההדרים.
מחוץ לדרך הטבע, כדי להחזיר לארץ את המושג של תעסוקה מלאה, היה
צורך להבטיח עוד 9-10 מיליון ימי-עבודה. השאלה היא אם ישנה
אפשרות לעשות זאת באיזו שהיא תכנית מעשית.

כמעט שלא הוכנס שום אלמנט חדש
לגבי כוח האדם הטעון דאגה לתעסוקה על פני השיקולים שהיו בעבר,
פרט לכמה ענפים: האחד - התיישבות; עד לפני זמן לא רב היתה הדעה
הפורמלית ברוב חוגי הארץ, כי היוצא להתיישבות פותר יחיד בעיות;
מוציא אדם מהלשכה ומביא לביסוסו, זו היתה הדעה הפורמלית, הסכמסית,
אך המציאות לא אימתה זאת, ולאחר שהכל הודו בזה הופעל הסדר חדש,
המצוי בנושא זה-יודע, כי חזר להיות מצב מאוזן בהתיישבות החדשה,
אינני רוצה להבטיח או להעריך בוודאות את ההתפתחות העתידה, אבל
דומני שנחמסה הדרך הטובילה מן הכפר אל העיר, ישנן סיבות שונות
המחייבות דרך הלוך וחזור, אך לפחות חדלה לפעול הסיבה המרכזית של
חוסר תעסוקה וחוסר קיום בחקופה הראשונה של ההתאחות על הקרקע.
ברור שאת בעיית ההתאחות בקרקע וההתיישבות אין לפתור בחשבון
גדול דרך תעסוקה, כי אם דרך השרשת האנשים, בכל המקרים ובכל היקף,
באלמנטים ההתיישבותיים, אך אם לא היה דאגה לתעסוקה בחקופת
המעבר, ברור שיתמעט כוח העמידה של האנשים.

על כן מוכרחים להקדיש לתחום ההתיישבותי לפחות מיליון ימי-עבודה, מזה המחצית בתחום החקלאי, ו אשר לא רק יעסיק את החקלאי, כי אף גם יקדם את ההתפתחות החקלאית של מסקו, והמחצית האחרת מכוונת לדברים שאין להם פירות מסקיים חקלאיים, אבל הם דברים לגופם מבחינת תנאי המגורים ותנאי החיים, כלומר, צימצום כלשהו של ההבדל בין תנאי העיר לתנאי הכפר, כמובן בתחום שבאמת צריך לצמצם.

עניני הנוער יחייבו עשייה מיוחדת ומכוונת שלא על בסיס סידורים פורפליים, שמתאריך מסויים יירשמו הנערים והנערות בלשכות ורישהו יעשה סטטיסטיקה כמה נרשמו וכמה יצאו לעבודה, ושחלוקת העבודה ביניהם תהיה מתוך המעגל הכללי. זוהי שאלה עדינה, וברור שהעול הזה של תעסוקה לנוער צריך להיות מלווה בצורות מסוימות האופייניות לנושא הזה, וגם כאן יצטרכו לדאוג לימי עבודה מרובים.

בעוד שלמרבית הפועלים דרושה עבודה יום יום, המתיישבים אינם זקוקים לעבודה יום יום אלא לעבודות השלמה, והדבר ניתן להעשות בצורה פשוטה.

האפשרה לציין חידושים בחוך מעגל העבודה, נוטאים חדשים, סוגי-עבודה חדשים או פעולות חדשות שאפשר יהיה להפעיל בתקופה הקרובה, על-מנת שאפשר יהיה להעסיק את האנשים בקנה-מידה מסויים בדרך חיובית, פרודוקטיבית, מוליכה למטרות רבות? לצערי, לא ניתן לציין שום דבר מיוחד כדי שתהיה לנו הרגשה, כי אמנם אנו מוסיפים על השגרה הקיימת, כשלעצמי הייתי רוצה מאוד להזניח כמה וכמה דרכי עשייה בתחום התעסוקה, וכל כמה שאנו רחוקים משעת המעשה אני רואה ענין לפסול אותם, אבל כאשר מחקרנים למועד ולא מצטיירים באופק דברים חדשים, אנו חוזרים עוד פעם לנושא הישן.

עם זאת אפשר להגיד, כי בתחום מסויים אנו עולים על שביל, אנו כבר דורכים בו, אבל פירותיו עדיין לא מרובים כל כך. אנו עולים על שביל, שבכוחו לתת אפשרויות תעסוקה מרובות בתחום החיובי והחשוב ביותר של הארץ, המקדם אותנו מהרבה בחינות - הכוונה לשביל החקלאי השכיר, עד כה הייתה הדעה השגורה, שכדי לשנות את הפרופורציה בתעסוקה יש להעביר כל וכך אנשים להתיישבות. בשנים לב למסיבות הסוציאליות והכלכליות, יש חשיבות רבה לדרך הנילונית להתיישבות בצורה של עבודה שכירה - לחוות, ולא חשוב אם כל עבודה מסוג זה תהיה מתאימה לקווליפיקציה שתיבחן בינום ימין המסיים לחווה חקלאית, אם זה לפי גודל השטח, או לפי צירוף הקולטורח או כל סימן היכר אחר, לא זו הנקודה, אבל כדי שנתמצא בנושא אני מסתמש בהגדרה השגורה - חוות. המדובר בחוות של חק"ל, "ייצור ופיתוח" וגם חוות פרטיות, כלומר, ששחי קרקע גדולים באופן יחסי למושגי הארץ, גדולים לעומת מסק של אדם אחד, שבהם יש קולטורה חקלאית מסוימת הבנויה על העסקת פועלים שכירים. יש כבר החחלה בענין זה, המספקת כבר ימי עבודה במידה ניכרת, אולם הדרך הזאת טעונה חזק ובלוי ספק תחזק השנה, אם כי אני חייב להקדים ולאמר: ההשפעה הגדולה על התעסוקה-תהיה רק בשנה הבאה, כי השנה ייעשו סידורים שונים שיעסיקו אנשים במספר קטן באופן יחסי, אולם כל מסגרת כזאת חיתן בשנה הבאה מספר רב של ימי עבודה. החוות מסני השוגים, מלבד החוות הפרטיות - שאותן אני רואה כחלק מהתעסוקה הטבעית של החקלאות - יכולות לספק השנה כ-350,000 ימי עבודה וכ-600,000 ימי עבודה בשנה הבאה, כזה שעולים על שביל של עיבוד ששחי שלחין גדולים לא בתחום ההתיישבותי, הקיבוצי והמושבני, אלא

ע.ע.

בדרך של עבודה שכירה, אפשר ליצור הסדרים קבועים המספקים כמות ימי עבודה היכולה להיות מקולה לכמות ימי עבודה ימי בענף ההדריס מבחינת העסקת פועלים שכירים. אשר להשפעות האחרות על כלכלת הארץ, אין זה עכ"יו נושא לדיונינו. פרט למומנט זה, שהוא לא חדש אבל יכול להיות בשנה זו רציני יותר, אי-אפשר לציין יום דבר נוסף בגדר מעגלי. התעסוקה שכבר לא השתמשו בו לפני כן.

התעסוקה, פרט למה שיבוא לה בדרך הטבע, תהיה בזונה מבחינת התעסוקה מכוונת משני דברים, שניהם מבוססים על תקציב הפיתוח: ראשית, דברים לגופם של עניני הפיתוח ובה יש קנה-מידה מסויים. כל מעשה שיצויין בתקציב הפיתוח כראוי להעשות מנימוקי עצמו, יש בו מספר מסויים של ימי עבודה; בעבודות אחרות פחות, הצד השווה בכל העבודה הנעשות לגופן, שהתנודה ביום עבודה היא בין 15 ל"י ל-35 ל"י, שהוא יקר למדי, לרוע המזל, יום עבודה המתקרב ל-35 ל"י הוא חשוב יותר, קולע יותר למטרות יסודיות, וכל כמה שהוא מתקרב ל-15 ל"י אף הוא חשוב, אבל עידודו כבר בא מנימוקי תעסוקה ולא-רק מנימוקי עצמו. ברור שכדי לכוון את התעסוקה להיקף זה של יום עבודה של עשרים וכמה לירות כמסוצע, זה מעל למושגים שאפשר לקוות שמכאן יבוא פתרון לתעסוקה, כי האמצעים העומדים לרשותנו הם מוגבלים. לכן מוכרחי לבוא בחשבון סוגי נוסף של עבודות, שהגיוור שלהן יהיה נמוך יותר, וכמקובל בעולם, כל מה שעולה זול יותר, פחות שווה או פחות דרוש. במקרה הנדון מופיע אקצנט חדש - ייעור, שימור הקרקע, והכנת שטח מרעה או גנים ליד בתי החולים.

אם כל תקציב הפיתוח הוא 158 מיליון לירות, ומה צריך לגזור לכל המטרות - חקלאות, תעשייה, מחצבים, חשמל, הרחבת הדואר, כבישים, רשויות מקומיות, בתי-חולים, בתי-ספר, שיכון והמצאת התעסוקה - גם אילו לא צריך היה לחשוב על העניין מנימוקי תעסוקה כי אם לגופו של העניין, המצב דחוק למדי, כמים לב לכך שצריך לחשוב גם מנימוקי התעסוקה - המצב דחוק שבדחוק. אם נפעל רק מתוך איקולזי תעסוקה, לא נקדם את פיתוחה של הארץ, הדבר בלתי אפשרי גם מבחינה טכנית, כי אי-אפשר להמציא כל כך הרבה ימי עבודה מסוג זה, ברור שאיננו יכולים להתעלם מעניני פיתוח הארץ. מה שאמרחי לגבי הדאגה לתעסוקה בשביל המתיישבים החדשים הוא רק פרט, ישנם עוד כמה דברים כמו: שיפור תנאי המגורים, אספקת המים ועוד כמה דברים ההכרחיים להתיישבות ולמדינה כולה.

היו"ר ע. גוברין: כמה ימי עבודה יהיו, לפי הערכתך, מתקציב הפיתוח כולו?

מר עילם: אילו היה ניתן בידי לחלק את תקציב הפיתוח מתוך איזון בין הדברים, איזון פחות או יותר אובייקטיבי, אפשר היה לספק כ-6 מיליון ימי עבודה טובים, חשובים וכן הלאה.

אני מעיר פעם נוספת מה שכבר הדגשתי בהודמנוח קודמת: אם נלך על פי הגיאוגרפיה של התעסוקה, לא נוכל לעשות דבר שיבנה לנו אלמנט של עבודה, וצריך לנטוע גנים על גבי גנים כסביבת רמת-גן. אם נרצה להשאיר את האיזורים חיפה, חל-אביב ורמת-גן כפי שהם, על כל היושבים בהם ועל ההרכב המקצועי שלהם, לא נפתור את הבעיה. את הבעיה אפשר יהיה לפתור רק במידה שהאנשים יזוזו.

כנושא מתחרה במקושת אמצעים לצורך התעסוקה מופיעים לא רק דברים המיוצגים ע"י משרד מסלה אחרים, גם למשרד העבודה יש כמה נושאים מתחרים, אני מתכוון לשיכונים, יום עבודה בשיכון ופולחן עשרים, וכמה לירות, ומשרד העבודה חייב להיות לדאוג להיקפים מסויימים בתחומי השיכון.

מנימוקים טובים לכם, אינני יכול ברגע זה למסור לכם את פרטי תכניות העבודה, כי הכל תלוי עדיין בגיזור הסכום הכולל של הקציב הפיתוח לאלמנטים שבו. אם הגיזור יהיה נכון, פחות או יותר, יש בזה אפשרות של 6 מיליון ימי עבודה בשביל ליצור יותר ימי עבודה, עם הדגשת איזורים שמבחינת מקומם לא רצוי או אין לעשות בהם עבודות פיתוח יסודיות, ברור שצריך סכומים נוספים, כי הסכום של 158 מיליון לירות הוא באופן מסמי פחות ממה שהיה בתקציב הפיתוח של אשתקד. תוך שבועיים, בערך, כאשר הגיזור הראשון של תקציב הפיתוח יהיה ברור פחות או יותר, ענין זה יסמך נושא לדיון בכנסת, ולחברי וועדת העבודה תהיה אפשרות להשפיע על העניינים.

לדעתי, אפשר לעמוד במעגלי התעסוקה ומחסורה בשנה הבאה בצורה פחות או יותר מתקבלת על הדעת, פרט לקשיים הגיאוגרפיים, אבל זה תלוי בגיזור תקציב הפיתוח, וכמובן שזה תלוי במצב הכלכלי הכללי, כי הוא מעלה או מפחית מכוח עצמו את התנודה הזאת. אם יהיה כך או אחרת, אנחנו צריכים לבסס כל שיקול על מצב ניאוטרי כפי שהוא כיום, נספך שהוא כיום אלו הן הבעיות שעליהן צריך להתגבר, כפי הצמט, אם אני רוצה לשקול את הענין מה צפוי. מכל השיקולים ומכל המאבקים האלה שלא לפי דעתי, אני רואה היות לא טובה לגבי השנה הבאה, והוא יכול להיות פחות חמור אם יראה הנושא הזה כנעל חשיבות מסדר גה ראשונה אליבא דכולם. אני חושב שזה בלתי אפשרי לערוך את התכניות באופן טוב מאד, אלא אם זה יהיה מלווה בהחייאתו/יכהבראתו של הפעילות וכזשר הפעילות הכלכלית של הארץ, דבר שהוזנח; אולם בדרך של הכוונה דארגון עבודה, אם נרצה לעשות יותר מזה, החוצאות לא תהיינה חשובות ולא תפתורנה את הבעיה.

י. היפתין:
אני מבין שמשרד העבודה אינו יכול להגיש לנו תכנית ריאלית לפני שקיבל עליה את אישור האוצר. בכל זאת, יהיה רצוני שתהיה בידי חברי הוועדה התכנית המפורטת הנדרשת ע"י משרד העבודה.

א. שומסק:
אני מצטרף להצעת חבר-הכנסת היפתין.

מר עילם:
אני מוכן להביא את התכנית, על סמך שתונח על השולחן ותילקח בחזרה, כלומר, רק לעיון.

ב.צ. הראל:
באחת הישיבות הקודמות החליטה הוועדה להזמין גורמים שונים הקשורים בתעסוקה. עד עתה שמענו את נציגי חק"ל ומחלקת ההתיישבות של הסוכנות. אני מציע לשמוע לא רק את הגורמים הקשורים בחקלאות, כי אם גם את הגורמים הקשורים בתעשייה: את נציגי משרד המסחר והתעשייה, את נציגי התאחדות בעלי התעשייה, את נציגי חבנייה וכו'.